

Katarda ýygnanyşygy

Owganystan

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Katarda Owganystan ýygnanyşygy KATARDA OWGANYSTAN ÝYGNANYŞYGY

Birleşen Milletler Guramasynyň 18-19-njy fewralda Kataryň paýtagty Dohada Owganystana bagыşlanyp geçirilen ýygnanyşygy rus oppozision lideri Aleksey Nawalnyň duýdansyz ölümü we Gazadaky çaknyşyklar ýaly has möhüm meseleleriň arasynda gaýnady durdy we Owganystandaky taraplaryň birini-de kanagatlandyrmadam, begendirmedem.

Hawa, Taliban öňe süren şertleri kabul edilmänsoň, ýygnanyşyga gatnaşmakdan yüz örürdi.

Talibanyň şerti – ýygnanyşyga Owganystanyň ýeke-täk wekili hökmünde gatnaşmakdy we beýleki owgan toparlarynyň gelmegine päsgel bermekdi. BMG muny kabul etmänsoň, Taliban hökumeti-de ýygnanyşyga gelmek pikirinden el çekdi.

Täsin ýeri, owgan oppozisionerleri-de ýygnanyşyga çagyrylmady, diňe kabinowgan raýat-jemgyýetçilik guramalarynyň wekilleri gatnaşyp bildi.

Şeýdibem Dohada uruşýan iki owgan toparynyň bolmadyk Owganystan ýygnanyşygy geçirildi. Elbetde, ýagdaý şeýle bolansoň, hiç hili netije-de gazanyp bolmady.

Dohadaky ýygnanyşygyň owganlaryň tamasyň ödemezliginiň sebäbi barada aýdanda, ilkinji nobatda ýygnanyşygyň maksady owgan taraplary bir ýere üýşürmek we ylalaşdyrmak däl-de, tersine, BMG-nyň Owganystan üçin ýörite wekilini saýlamak we Taliban bilen gatnaşyklar babatda goňşy hem bu boýunça gyzyklanýan ýurtlar bilen pikir alyşmakdy.

Russiya ýaly käbir regional ýurtlar Talibanyň talaby bilen Doha delegasiýalaryny ugratmadylar. Çünkü olara Talibanyň gaharyny getirmezlik öz bähbitleri üçin juda gerekli.

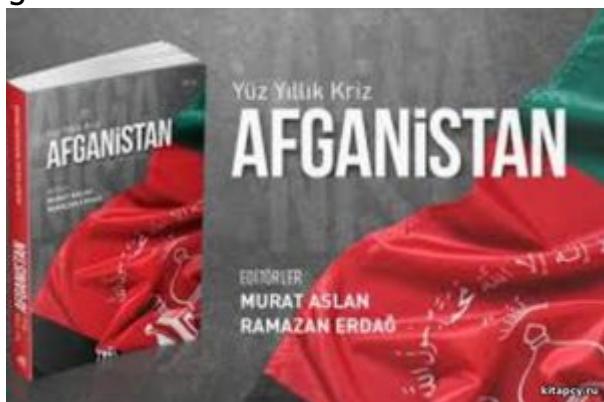
Galyberse-de, Eýran, Russiya, Özbegistan, Täjigistan, Türkiye ýaly ýurtlar ençeme ýyllap Demirgazyk ýaranlygyny Talibana garşy goldap gelenem bolsalar, göz öňünde tutan netijelerini gazanyp bilmediler. Şeýdibem, «epip bilmedik eliňi öpmeli borsuň» ýörelgesine eýerip, Taliban bilen dil tapşmagy makul bildiler.

90-njy ýyllardaky öñki ýaranlarynyň gözünden düşen owgan oppozisiýasy bu gezek ýigrimi ýyllap arkalaryny dirän Günbatardanam yüz tapmadylar.

Günbatar şonsuzam Owganystanda ýigrimi ýyllyk azabyň yzyndan başdan geçiriren şowsuzlygyny öñki owgan režiminiň liderleriniň boýnuna atýar.

Bu doly ýalňş bolmasa-da, şowsuzlygyň jogapkärçiliginin belli bir bölegi Günbataryň özüne-de degişli.

Owganystanda dost eli bilen we ýalňşlyk bilen ýüzlerçe, hatda müňlerce gezek obalary, toýlary, jynaza üýşmeleňlerini, hatda goýun sürülerini bombalan NATO-dyr amerikan istrebitelleri ýurdy Talibandan arassalajak bolup, tersine onuň çöregine mesge çaldy we ahyrynda ýurdy terrorçylara taşlap gaçyp gitdiler.

Bar bolanam Günbataryň demokratiýa wadalaryna we öñki garaňky günleriň yzda galandygyna ynanan azlykdaky şäherli owgan intelligensiýasyna boldy.

Ýurduň içinde ýokary okuň jaýyna taýýarlanýan polisiýa, harby gullukçy, inžener, lukman bolup ýurtlaryna hyzmat etmek üçin Türkîye ýaly birnäçe ýurtta ýokary bilim alan müňlerce owgan ýaşlary 2021-nji ýylyň awgustynda torba sakgally, garaňky ýüzli taliban militanlarynyň çekirtge sürüsi ýaly ýurduň uly şäherlerini basyp alandygyny gören batlaryna, arkadan pyçaklanan ýaly düýpsüz gaýgy-hasrata çümdüler.

Ullakan mümkünçiliği yrýa eden owgan halky, aýratynam azlykdaky şäherli gatlak indi başlaryna çöken garaňkylykdan çykmagyň ýoluny gözleýärler. Ýöne peýdasy ýok.

Indi dünýä jemgyyetçiliği olar bilen gyzyklanaýynam diýenok, sebäp has wajyp, has wawwaly meseleler ortada: Gazada çyrpynýan palestinalylar we Russiyanyň garşysynda aldym-berdimli göreşe girişen ukrainalylar ýaly.

Görnüşine seretseň-ä, dünýä arenasynda owganlaryň gezegi geçene meñzeýär. Dünýä olar bilen gaýtadan gyzyklanmagy üçin beter uly waka, meselem ikinji «11-nji sentýabr» wakasy gerek. Emma şolar ýaly ýagdaýda eýýäm suw seňrikden agsa gerek.

Sowet goşunynyň 1989-njy ýylda ýurtdan çykmagyndan soň palasyň aşagyna süpürilen owgan problemasy on ýyldan soň 2001-nji ýylda (90-njy ýyllaryň Ümraniye zibilhanasy ýaly) partlady.

2021-nji ýyldan soň ikilenç palasyň aşagyna süpürilen owgan zibiliňi gøreliň bu gezek haçan partlarka?

Etmeli zat, Owganystanda ähli etniki toparlaryň wekilçilik edýän giň gurşawly täze hökümetiň gurulmagy.

Edil häzir ähmiýetsiz we zyýansyz ýaly bolup görünýänem bolsa, Owganystandaky mesele-de azyndan palestin meselesi ýaly wehim, uly we howply netijelere göwreli.

Gepiň keltesi, Owganystanda problemalar düýpli çözülmese dünýä ynjalyk tapmaz.

Esedulla OGUZ,

Germaniýaly turkmen žurnalisti.

Çarşenbe, 21.02.2024 ý. Publisistika